VELDWERK

WERKGROEP Grauwe Gors

Slaapplaatstellingen Blauwe kiekendief

Handleiding – deel 1

Winter 2024-2025

Met dank aan volgende partners:

INSTITUUT NATUUR- EN BOSONDERZOEK

AGENTSCHAP NATUUR & BOS

DE KERKUIL NATUURWERKGROEP

natuurpunt

Grauwe Kiekendief Kenniscentrum Akkervogels

A. Waarom slaapplaatsen tellen?

Dat je deze veldgids in handen hebt, betekent dat je ongetwijfeld zin hebt om mee slaapplaatsen van Blauwe kiekendief te zoeken en/of te tellen. We hopen dat je je mee kan laten verwonderen wanneer er vijf of meer Blauwe kiekendieven samenkomen in de avondschemering. Via deze handleiding willen we je alvast de nodige begeleiding en beschikbare informatie verschaffen.

Blauwe kiekendief

De Blauwe Kiekendief doet het **niet goed op populatieniveau** in Europa en daarbuiten. Tekenend is dat afgelopen broedseizoen in Nederland nog maar drie nesten werden gedetecteerd. Via gezenderde kuikens leerde men dat zeer veel jonge vogels in de eerste levensmaanden sterven. Doodsoorzaak is vaak verzwakking, soms met ziekte als gevolg van ondervoeding tijdens de wintermaanden. De **overwinteringsomstandigheden spelen mogelijk een rol** in het behoud van een leefbare populatie.

Kansen in Vlaanderen

In Vlaanderen is het al langer zoeken naar broedende Blauwe kiekendieven, maar dat betekent niet dat onze regio onbelangrijk is voor deze soort. **Als overwinteringsgebied is ons landje misschien niet onbelangrijk** en mogelijk deels bepalend voor het broedsucces in het daaropvolgende broedseizoen.

Tellingen in de winter van ’24-‘25

We hebben de ambitie om deze winter de zoekregio naar slaapplaatsen van deze prachtige, mysterieuze roofvogel uit te breiden over heel Vlaanderen. We trachten zoveel mogelijk vrijwilligers, kenners en actoren te verzamelen. Zo hopen we een betere kijk te krijgen op het **aantal overwinteraars** in Vlaanderen. Daarnaast willen we mogelijke **bedreigingen van slaapplaatsen** in agrarisch gebied documenteren.

Samenwerking

Alle tellingen gebeuren door vrijwilligers. We bundelen graag de krachten om tijdens deze simultaantellingen een zo hoog mogelijk aantal slaapplaatsen te vinden, te tellen en correcte, volledige data te verzamelen. We dat **zijn VZW veldwerk** en **Werkgroep Grauwe Gors** i.s.m het **Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek**, **Agentschap voor Natuur en Bos**, **GKA kenniscentrum akkervogels** en vrijwilligers van **NWG De kerkuil** en verschillende **Natuurpunt**afdelingen.

B. Historiek slaapplaatstellingen

Traditioneel worden slaapplaatsen in rietmoerassen en/of reservaten al veel langer opgevolgd. Maar de dynamiek van **slaapplaatsen in akkers**, zij het overstaande luzerne, tijdelijk grasland, vanggewas en dergelijke, is minder goed bekend. Sinds de winter van 2021-22 wordt daar gerichter naar gekeken.

Zo werd in 2022 te Vlaams-Brabant een slaapplaats van maar liefst 30 Blauwe kiekendieven ontdekt! Dat deze slaapplaats zich bevond in agrarisch gebied zou later een niet onbelangrijk detail blijken. Door de bewerking van het gewas op het perceel viel de slaapplaats jammer genoeg vroegtijdig weg.

De twee afgelopen winters volgden we meer en meer slaapplaatsen op, wat uiteindelijk leidde tot de eerste **simultaantellingen** voor Vlaanderen.

Vorige winter werd in samenwerking met GKA de **Birdroostapp**, een app speciaal ontwikkeld voor slaapplaatstellingen, aangepast en uitgetest. Na deze proefperiode willen we het gebruik van deze app voor tellingen en simultaantellingen verspreiden.

C. Zoeken naar slaapplaatsen

Vanuit de ervaringen van vrijwilligers van Werkgroep Grauwe Gors en VZW Veldwerk bundelden we hieronder enkele tips wat betreft het zoeken naar en het vinden van slaapplaatsen van Blauwe kiekendieven.

Habitat

Naar aanleiding van eerdere zoekinspanningen zijn er enkele hypotheses ontstaan omtrent de voorkeur van slaapplaatsen voor Blauwe kiekendieven in agrarisch gebied.

Interessante teelten

In het recente verleden werden er voornamelijk slaapplaatsen gevonden in **overstaande luzerne, overstaand graan, groenbemesters (koolzaad, mosterd etc…) en raaigras.**

De grootst gekende slaapplaatsen die we tot nu toe vonden zijn;

1. Rumsdorp, **overstaande luzerne** (hoogste aantal, **30** Blauwe kiekendieven)
2. Piétrain, **faunavoedsel** (hoogste aantal, 14 Blauwe kiekendieven)
3. Sint-Katharina Hauthem, **overstaande luzerne** (hoogste aantal, 10 Blauwe kiekendieven)

Slaapplaats bij Hauthem, eerste zone is overstaande wintertarwe, de wat donkere overstaande luzerne ligt er net achter.

Wat deze plekken gemeen hebben is een **constante, niet al te hoge structuur/dekking** die **overzicht** geeft en wat hen mogelijk een veilig gevoel geeft.

Ook de **oppervlakte en de situering** spelen mogelijk een rol. Al zijn er ook voorbeelden van ‘kleinere’ slaapplaatsen waar maar één tot enkele exemplaren in slapen.

Daarnaast kan ook het **reliëf** een rol spelen. We zien kiekendieven plekjes opzoeken die net uit de wind liggen (tegen een flank aan). Zo kan ook een soort 'kom'-vormig stuk in een perceel aantrekkelijk zijn. Ze lijken daarnaast niet happig op natte poten, stukken die onder water lopen, verliezen mogelijks hun aantrekkingskracht.

Vogelakkers niet in trek

De vogelakker is een type **beheerovereenkomst**, ontworpen in kader van sbp Grauwe kiekendief, bestaande uit stroken in wisselbeheer in een kader van luzerne. Wanneer men de luzerne oogst komen er grote jaagzones vrij, terwijl de stroken wisselbeheer (met 50 tot 70 procent kruiden) de populatie van muizen in stand houdt.

Tot nog toe is er **geen vaste slaapplaats** van enig aanzien gevonden in een vogelakker. Dat Blauwe kiekendieven tijdens het winterhalfjaar hun heil hier niet zoeken, kan te maken hebben met de wisselende **structuur van de vegetatie**. Terwijl grondpredatoren hier vermoedelijk makkelijker hun weg door de vegetatie vinden, zou je als kiekendief de bedenking kunnen maken of het wel zo veilig is in die wisselstroken waar de vegetatie ook nog eens ‘deels’ je (over)zicht wegneemt.

Zoekperiode

Trekgegevens

Vanaf augustus is er een dispersie van kiekendieven richting west- en zuidwest-Europa. We merken een toenemende concentratie van overwinterende Blauwe kiekendieven **vanaf november** met een piek in januari-februari. Dit heeft wellicht te maken met de aanvoer van vogels uit **Scandinavië** en **Rusland**.

Start zoekperiode

Rond eind oktober kan gestart worden met zoeken naar slaapplaatsen. Met bovenstaande tips krijg je misschien reeds enkele percelen in het oog die aantrekkelijk kunnen zijn. Dit voorbereidend werk maakt je zoektocht mogelijks een stuk eenvoudiger en doelgerichter.

Houd er rekening mee dat er in deze periode nog vogels op trek zijn en de aantallen op een slaapplaats nog sterker kunnen wisselen dan in de wintermaanden. Er bestaat zelfs de kans dat een slaapplaats vooral **tijdens de trek** en/of het pleisteren in een bepaalde regio wordt gebruikt. Hier weten we momenteel weinig tot niks over.

Zoekkaart

Vele uren in het veld in combinatie met enige kennis van de zoekregio is - samen met een portie geluk - nodig om een slaapplaats terug te vinden. Als bijkomend hulpmiddel stelde Nicolas van Overmeeren een zoekkaart op. Hierop zijn zoekzones aangeduid waar een verhoogde concentratie aan waarnemingen van Blauwe kiekendief aanwezig is in het winterhalfjaar van de afgelopen 10 jaar. Er werd ook rekening gehouden met waarnemingen tussen oktober en april.

Doel zoekkaart

Doel van de zoekkaart is om op een **meer efficiënte manier te gaan zoeken** en zo tijd te besparen tijdens zoekavonden. Bovendien kan ook de **zoekregio uitgebreid** worden en kan er een meer volledig beeld van de aantallen overwinterende Blauwe kiekendieven gevormd worden.

Opstellen zoekkaart

De zoekkaart 'Slaapplaats Blauwe kiekendief' wordt regelmatig bijgewerkt met nieuwe gegevens en waarnemingen van het afgelopen winterhalfjaar.

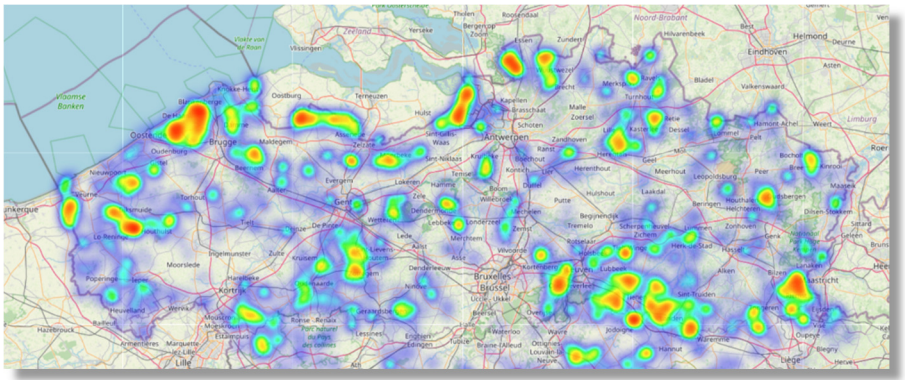

Waarnemingen Blauwe kiekendief in Vlaanderen de winter '23-'24 tussen 15 oktober '23 en 15 maart '24 (Bron: Waarnemingen.be).

Inhoud zoekkaart

Wie graag de gedetailleerde kaart en de daarbij horende gegevens wil inzien, kan contact opnemen met Nicolas. De kaart bevat het volgende:

- … een aantal **'hot zones'** als zoekgebied afgebakend door middel van een **cirkel** van 1 tot 3 kilometer diameter.
- … bij elke 'hot zone' een **icoon 'VOGEL'** met bijkomende info en link naar **waarnemingen** van de afgelopen 10 jaar.
- … punten met icoon '**BED'** waar gekende of vermoedelijke **slaapplaatsen** zijn.

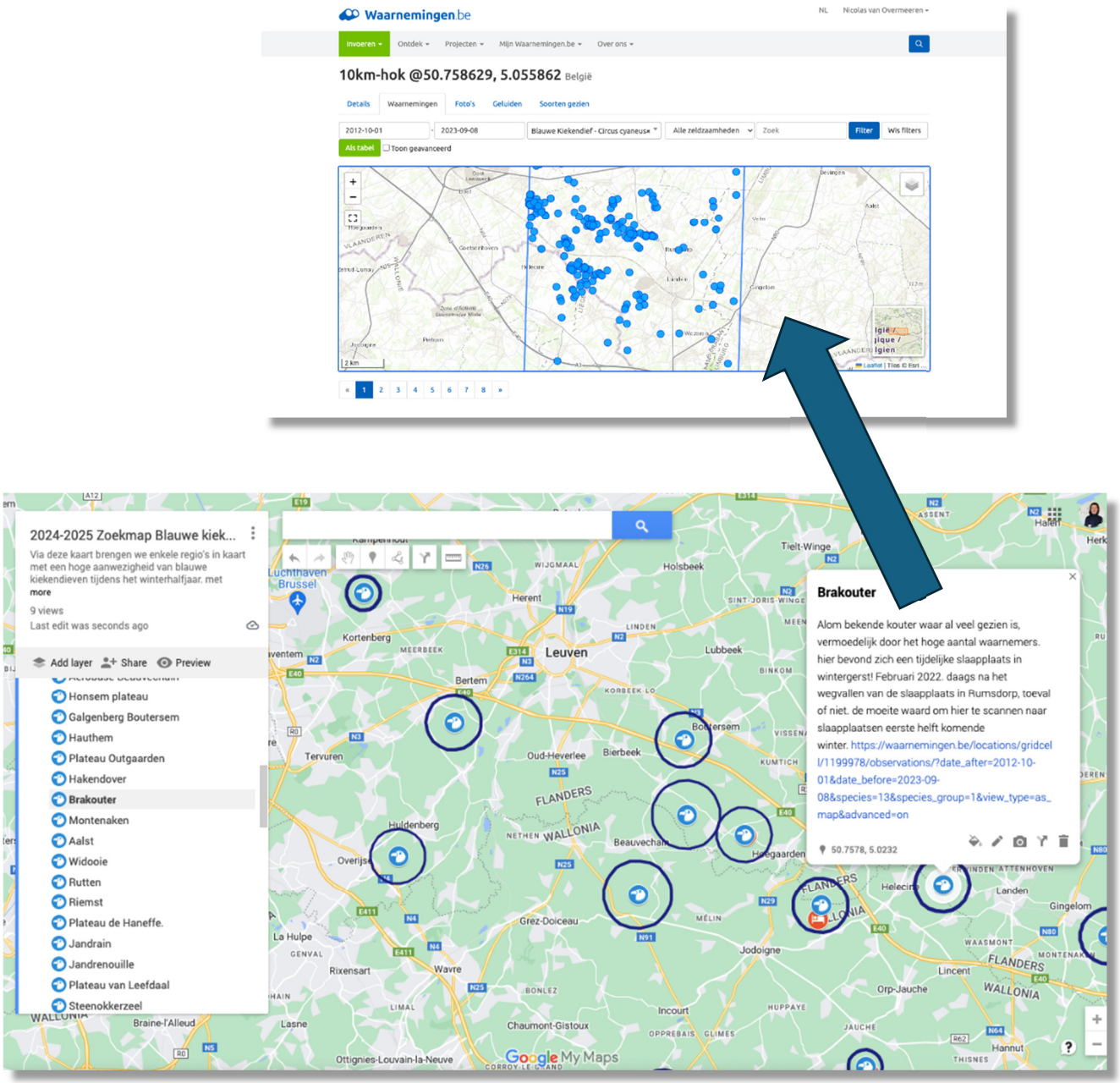

***Zoekkaart 'slaapplaatsen Blauwe kiekendief'** met in **cirkels** aangeduid de 'hot zones'; met icoon 'Vogel' een beschrijving van het punt met link naar waarnemingen (zie extra kader); met **icoon 'Bed'** gekende/vermoedelijke slaapplaatsen. Versie september 2024 (bron: Nicolas Vanovermeeren).*

D. Planning winter 2024-25

Wie effectief wil meetellen tijdens de winter 2024-25 neemt contact op met Nicolas van Overmeeren.

e-mail: nicolasvanovermeeren@hotmail.com, telefoon; +32 468 13 89 24

Je ontvangt dan volgende praktische informatie;

- ***Informatie over de simultaantellingen***

(Zet alvast volgende data in je kalender)

7 DECEMBER 2024 Simultaantelling 1

22 FEBRUARI 2025 Simultaantelling 2

- ***Toegang tot de zoekkaart***

  Toegang tot de gedetailleerde zoekkaart 'Slaapplaatsen Blauwe kiekendief' met de daarbij horende gegevens om zo efficiënt mogelijk een slaapplaats op te sporen.

- ***Protocol slaapplaatstellingen***

  Het uitgeschreven protocol voor het tellen van een slaapplaats. Hou er alvast rekening mee om tijd te maken van een uur vóór zonsondergang tot ongeveer 45 minuten na zonsondergang.

- ***Handleiding tot de birdroost-app***

  De handleiding en een filmpje voor het gebruik van de Birdroost-app. Je kan deze alvast downloaden via onderstaande link.

- ***Invulformulier***

  Een invulformulier indien je geen toegang hebt tot de app (enkel voor android-smartphone)

- ***Whats-app groep 'Slaapplaatsen Blauwe kiekendief'***

  Je wordt toegevoegd aan de WA-groep waarin de laatste nieuwtjes worden uitgewisseld ivm overwinterende kiekendieven, slaapplaatsen alsook reminders worden gestuurd voor activiteiten.

Laatste nieuws op vzwveldwerk.be

Vzw Veldwerk bouwt aan een professioneel team dat inzet op kennisgedreven bescherming van akkervogels.

Via de website **vzwveldwerk.be** trachten we de laatste kennis en het actuele nieuws over akkervogels te verspreiden.

Ook voor het laatste nieuws over de slaapplaatsen van Blauwe kiekendief kan je op de website terecht. Via **'projecten' – 'slaapplaatstellingen kiekendieven'** vind je alle informatie over de geplande tellingen. Ook de **webinar 'Slaapplaatstellingen kiekendieven**' van 1 maart 2024 kan je daar terugvinden.

***Afbeeldingen**: Vzw Veldwerk, Nicolas Van Overmeeren, Waarnemingen.be*
***Birdroostapp**: Grauwe kiekendief, kenniscentrum akkervogels.*
***Zoekkaart**: Nicolas Van Overmeeren (met dank aan waarnemingen.be)*
***Tekst**: Dries Moeyaert en Nicolas Van Overmeeren.*